

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КОЛА ФАКТІВ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ВСТАНОВЛЕНІ СУДОМ У ПОРЯДКУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС, суддя Апеляційного суду Київської області Кашперська Тамара Цезарівна.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Бичкова С.С.

Як слушно зазначає С.Я. Фурса, установлення юридичних фактів у порядку цивільного судочинства має важливе значення, оскільки сприяє реалізації конституційних прав громадян, як-от: права на соціальний захист у разі втрати працездатності, годувальника, у старості, на захист власності, інтересів, які впливають із правового становища суб'єктів цивільних, сімейних, трудових та інших правовідносин. Найчастіше заінтересовані особи звертаються до суду за встановленням юридичних фактів, коли відсутні необхідні правовстановлювальні документи і судові рішення є єдиним засобом захисту їхніх інтересів для подальшої реалізації суб'єктивних прав. Від наявності чи відсутності юридичних фактів залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян.

Під фактами, що мають юридичне значення, розуміють дії і події, що відповідно до закону тягнуть за собою настання певних правових наслідків.

Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 234 ЦПК України справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядаються в порядку одного із видів непозовного цивільного судочинства - окремого провадження. При цьому як

у п. 1 своєї Постанови від 31.03.1995 р. № 5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» роз'яснив Пленум Верховного Суду України в порядку окремого провадження розглядаються справи про встановлення фактів, якщо: згідно з законом такі факти породжують юридичні наслідки, тобто від них залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян; чинним законодавством не передбачено іншого порядку їх встановлення; заявник не має іншої можливості одержати або відновити загублений чи знищений документ, який посвідчує факт, що має юридичне значення; встановлення факту не пов'язується з наступним вирішенням спору про право.

Цивільне процесуальне законодавство України регламентує приблизний перелік фактів, які можуть бути встановлені судом в порядку окремого провадження. Так, відповідно до ч. 1 ст. 256 ЦПК України суд розглядає справи про встановлення факту: 1) родинних відносин між фізичними особами; 2) перебування фізичної особи на утриманні; 3) каліцтва, якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; 4) реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення; 5) проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу; 6) належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з ім'ям, по батькові, прізвищем, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті; 7) народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження; 8) смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті; 9) смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Наведений перелік фактів, які можуть бути встановлені судом в окремому провадженні, не є вичерпним. Судом можуть бути встановлені й інші факти, від яких залежать виникнення, зміна або припинення особистих немайнових чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не передбачено іншого порядку їх встановлення. Так, наприклад, у порядку окремого провадження можуть бути встановлені: факт визнання батьківства або материнства у разі смерті особи, яка вважала себе батьком або матір'ю дитини, за умови, що запис вчинено за встановленими законом правилами (ст.ст. 130, 132, 135 СК України); факт прийняття спадщини, місця відкриття спадщини (ст.ст. 1221, 1268 ЦК України) тощо.

Крім того, як визначено у п. 1 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» суд може встановлювати факти, які й за іноземним законодавством тягнуть за собою правові наслідки для заявника, якщо рішення суду необхідне заявникові для застосування у відносинах із громадянами інших держав (наприклад, для вирішення питання про наявність права на спадщину у особи, яка законодавством України не віднесена до кола спадкоємців за законом).